

PEDAGOGIUM
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Dr Ewa Tokarczyk
2011 / 2012

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Kryminalistyka - nauka o taktycznych zasadach i sposobach oraz o technicznych metodach i środkach rozpoznawania, a także wykrywania prawnie określonych, ujemnych zjawisk społecznych, a w szczególności przestępstw i ich sprawców oraz udowodnienia istnienia lub braku związku między osobami a zdarzeniami.

Kryminalistyka jest nauką praktyczną, interdyscyplinarną wykorzystującą osiągnięcia z różnych dziedzin poczynając od nauk humanistycznym po szeroko rozumiane nauki przyrodnicze.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Kryminalistyka posiada 4 podstawowe funkcje

- rozpoznawcza
- wykrywcza
- dowodowa
- zapobiegawcza

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Funkcja rozpoznawcza

polega na opracowaniu metod i środków za pomocą których możliwe będzie uzyskanie maksymalnie obszernej informacji o miejscu, przedmiocie, przeciwniku a także taktyce przyszłych i aktualnych działań kryminalistycznych, weryfikacja dotychczasowych informacji (ewentualne powiązanie danej osoby ze zdarzeniem), profilaktyka.

Możemy wyróżnić następujące rodzaje rozpoznania:

1. Rozpoznanie terenowe – skierowane jest na pozyskanie całkowitej wiedzy o terenie aktualnego bądź przyszłego działania, na przykład: przeszukanie, zorganizowanie zasadzki etc. Istotne jest tu uzyskanie możliwie szerokiej i pełnej wiedzy o takich elementach, jak topografia terenu (tj. jego wygląd i budowa przestrzenna), występujące zabudowania, lokalizacja istniejących mieszkań i ich typowe rozplanowanie, ogrody na danym terenie, wejścia do domów i mieszkań, lokalizacja bram przechodnych etc.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Rozpoznanie środowiskowe – ten rodzaj rozpoznania powinien dostarczyć informacji na temat struktury i składu określonego środowiska, na przykład narkomanów, homoseksualistów, różnych odmian sekt – ich wzajemnych powiązań, zainteresowań, sposobu spędzania czasu, przypadków kolizji z prawem, skłonności, występującej hierarchii w danej grupie, kontaktów i powiązań pozaśrodowiskowych (bardzo trudne jest to do zrealizowania w działających sektach przede wszystkim ze względu na obowiązującą ich członków absolutną tajemnicę oraz hermetyczność takich organizacji).

Rozpoznanie problemowe – polega na próbie uzyskania możliwie pełnej orientacji w zakresie danego problemu będącego przedmiotem zainteresowania organu ścigania. Gdy dotyczy to na przykład narkomanii powinno dostarczyć informacji o środkach odurzających i lekach psychotropowych, mechanizmach ich działania, objawach ich zażywania oraz wynikających z tego konsekwencjach.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Rozpoznanie osobowe – dotyczy konkretnych i indywidualnych osób, które znalazły się w orbicie prawnie uzasadnionego zainteresowania organów ścigania. Poprzez to rozpoznanie powinno się osiągnąć informacje uzasadniające przeprowadzenie postępowania karnego, o wyglądzie danej osoby, miejscu jej zamieszkania, kontaktach, nawykach i nałogach, zainteresowaniach, postawie życiowej, stosunkach rodzinnych oraz środowiskowych, konfliktach i przyjaźniach, trybie życia, wykonywanej pracy, ambicjach, osiągnięciach, światopoglądzie etc.

Co najważniejsze, rozpoznanie osobowe i środowiskowe muszą mieć zawsze pełne uzasadnienie prawne, co znaczy iż muszą być przeprowadzone na podstawie określonych norm prawnych (np. art. 213 i 214 kpk), oraz przez kompetentny organ działający w ramach postępowania określonego prawem. Bez takiego uzasadnienia łatwo może dojść do naruszenia dóbr osobistych jednostki, a to może doprowadzić do dochodzenia odpowiedzialności na drodze cywilnej lub czasami też karnej.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Funkcja wykrywcza

Funkcja wykrywcza kryminalistyki ma na celu wykrycie jakiegoś zdarzenia, jego skutków, poznanie wszystkich okoliczności i mechanizmów zdarzenia oraz powiązanie sprawcy z tym zdarzeniem.

Tadeusz Hanausek definiuje wykrywanie jako ogół działań organów ścigania nastawionych na ujawnianie zdarzenia określonego jako przestępstwo oraz na uzyskanie informacji pozwalających postawić hipotezę dotyczącą osoby pozostającej w prawnie relewantnej relacji przyczynowej z tym zdarzeniem, a następnie na ustalenie takich danych odnoszących się do tej osoby, które pozwalają na jej zabezpieczenie oraz zebranie wstępnych materiałów uprawdopodobniających hipotezę sprawstwa tej osoby w stopniu uzasadniającym rozpoczęcie udowadniania. Chodzi zatem o ujawnienie zdarzenia stanowiącego przestępstwo, osoby – przestępcy, rzeczy, informacji o przebiegu zdarzenia, o przedmiocie wykrywania. Ważne jest jednak, aby informacja ujawniona była odpowiednio udowodniona i powiązana z przestępstwem.

Funkcja wykrywcza obejmuje trzy stadia:

- poszukiwanie przedmiotu i informacji na jego temat;
- ujawnianie tych informacji;
- powiązanie przedmiotu i przetworzenie na materiał dowodowy.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Funkcja dowodowa

Jest to bardzo istotna funkcja kryminalistyki, aczkolwiek oparta na uregulowaniach kodeksu postępowania karnego, zwłaszcza postępowania dowodowego. Chodzi tu przede wszystkim o poszukiwanie odpowiedzi na pytanie jakie środki i metody zastosować, aby podejmowane czynności np. oględziny, przesłuchania, okazania, przeszukania, zostały przeprowadzone w najbardziej efektywny sposób. Chodzi o to, aby działania te przyniosły odpowiedni pożytek dowodowy. Należy wziąć tutaj pod uwagę wszelkie fakty główne, uboczne, poszlaki, wszystko co może prowadzić do ujawnienia winy sprawcy, zwłaszcza wszelkie źródła dowodowe i płynące z nich środki dowodowe np. relacje świadków.

Funkcja dowodowa polega na gromadzeniu materiału i jego sprawdzeniu: czy rzeczywiście zostało popełnione przestępstwo, rozwikłaniu okoliczności przebiegu zdarzenia, powiązanie określonej osoby ze zdarzeniem i w ten sposób ustalenie jej osobowości.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Funkcja zapobiegawcza kryminalistyki.

Jest to funkcja nazywana również funkcją prewencyjną, profilaktyczną, mającą na celu uniemożliwienie, zapobiegnięcie lub utrudnienie popełnienie przestępstwa.

Chodzi tu przede wszystkim o fizyczną i techniczną ochronę obiektu, nadzór nad potencjalnymi sprawcami przestępstw, eliminację czynników sprzyjających przestępczości.

Chodzi tu o zapobieganie popełnianiu przestępstwa przez stworzenie warunków

uniemożliwiających jego popełnienie, którego konsekwencją mogła być np. szkoda wielkiej wartości. Funkcja ta jest jakby odzwierciedleniem zasady „Lepiej zapobiegać , niż leczyć .”

Tadeusz Hanausek w swej definicji kryminalistyki stwierdza, że nauka ta zajmuje się również strategią przewidywania i przyszłego rozpoznawania oraz zwalczania zjawisk w postaci: ujemnych zjawisk społecznych, przestępstw i ich sprawców, zwłaszcza przez zapobieganie ich powstawaniu i rozwojowi.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

W nauce kryminalistyki wyróżniamy cztery podstawowe dziedziny:

- taktyka kryminalistyczna
- technika kryminalistyczna
- strategia kryminalistyczna
- metodyka kryminalistyczna

Taktyka kryminalistyczna

Taktyka kryminalistyczna polega na ustaleniu drogi w celu udzielenia odpowiedzi na siedem „złotych” pytań w kryminalistyce:

1/ Kto?

2/ Co?

3/ Gdzie?

4/ Za pomocą czego?

5/ Dlaczego?

6/ W jaki sposób?

7/ Kiedy?

Próba udzielenia odpowiedzi na powyższe pytania pozwala na określenie metodyki postępowania w celu rozwiązania zagadki kryminalnej a tym samym jakiego rodzaju środki i metody muszą zostać użyte do osiągnięcia celu jakim jest rozwiązanie problemu.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Technika kryminalistyczna

Technika kryminalistyczna składa się z wielu działów które pozwalają na całościowe ujęcie problemu kompleksowego opracowania badawczego dowodów rzeczowych ujawnionych na miejscach czynów przestępczych.

Do nich należą między innymi:

Mechanoskopia - technika śledcza badająca ślad pozostawiony przez narzędzie użyte przez sprawcę przestępstwa.

Daktyloskopia - technika śledcza zajmująca się badaniami porównawczymi linii papilarnych w celu ustalenia sprawcy czynu zabronionego (przestępcy).

Grafologia - technika śledcza polegająca na badaniu autentyczności pisma i ustalania tożsamości jego autora, bądź potwierdzenia lub wykluczenia osoby z kręgu podejrzanych.

Fonoskopia - technika śledcza mająca na celu zbadanie autentyczności nagrania, odtworzenie i spisanie treści rozmowy, identyfikację mówcy na podstawie analizy mowy. Do jej zadań należy także korekcja nagrań, mająca na celu poprawienie wyrazistości i zrozumiałości mowy.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Traseologia - technika śledcza zajmująca się w przypadku przestępstwa ustalaniem osoby, pojazdu lub zwierzęcia na podstawie śladów pozostawionych na miejscu zdarzenia.

Osmologia - jest to dział nauki zajmujący się badaniem właściwości i funkcjonowaniem zmysłu węchu oraz jego patologiami czy nieprawidłowym działaniem.

W kryminalistyce - dział techniki kryminalistycznej zajmujący się zabezpieczaniem, przechowywaniem i badaniem śladów zapachowych ludzi z wykorzystaniem specjalnie wyszkolonych w tym zakresie psów, których zadaniem jest ustalenie zgodności zapachowej materiałem dowodowym (zabezpieczonym na miejscu zdarzenia), a materiałem porównawczym pobranym od osób. Badania śladów zapachowych ludzi zmierzające do ustalenia tożsamości osoby (sprawcy czynu przestępnego) są młodą dyscypliną w polskiej kryminalistyce.

Badanie mikrośladów - to technika śledcza zajmująca się najmniejszymi materialnymi śladami związanymi bezpośrednio lub pośrednio ze sprawcą. Do takich mikrośladów zaliczają się przykładowo: włókna dzianin, tkanin, odpryski lakieru samochodowego, włosy - obecnie służą jako materiał do badań kodu DNA, sierść zwierzęca i wiele innych (np. krople smarów, olejów silnikowych).

Badanie kodu DNA - Z wyjątkiem bliźniąt jednojajowych metoda ta pozwala na niemalże pewne odróżnianie poszczególnych osób. Jednak nawet w przypadku identycznych bliźniąt pojawiły się doniesienia o możliwości stosowania tej analizy DNA do ich rozróżnienia.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Fotografia kryminalistyczna - wspiera techniki śledcze policji rejestrując: miejsce zdarzenia i ślady odkryte w tym miejscu lub poza nim, ale mogące mieć związek ze zdarzeniem.

Na potrzeby ekspertyz i badań nad zabezpieczonymi śladami oraz ich dokumentacji i wizualizacji fotografia kryminalistyczna wykorzystuje cały dostępny zasób metod fotograficznych, m. in.: fotografię mikroskopową (mikroślady, grafologia), widmową w zakresie wszystkich widzialnych widm światła białego, fotografię w podczerwieni (np. ujawnia niewidoczny gołym okiem usunięty chemicznie tekst pisany), fotografię w ultrafiolecie (np. celem dokumentacji niewidocznych umiejscowionych pod skórą zsinień, podbiegnięć krwawych).

Balistyka - to nauka, zapoczątkowana w średniowieczu, o miotaniu i ruchu pocisków, która zajmuje się procesami zachodzącymi w czasie strzału w lufie i jej pobliżu oraz wpływem tych zjawisk na ruch pocisku, bada prawa ruchu pocisków i rakiet poza lufą, zajmując się przede wszystkim wyznaczaniem zasadniczych parametrów ich ruchu, wreszcie bada skutki działania pocisku na cel (niektórzy specjaliści tej gałęzi balistyki nie uwzględniają, uważając ją za odrębną dyscyplinę badawczą).

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Strategia kryminalistyczna

Obejmuje:

- wiedzę typu prognostycznego, przewidującą kierunki, metody i środki działania przestępców w dalekiej przyszłości
- wiedzę przygotowującą takie metody, środki i przedsięwzięcia, które byłyby w stanie skutecznie zwalczać tę przyszłą przestępczość.

Metodyka kryminalistyczna

Stanowi adaptację taktyki i techniki śledczej, obejmuje ogólną i specjalistyczną wiedzę, na podstawie, której podejmowane są odpowiednie decyzje polegające na wyborze optymalnej taktyki śledczej. Wykorzystywana do zwalczania określonych grup przestępczych.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Psychologia kryminalistyczna, obejmuje procesy i właściwości psychiczne znajdujące zastosowanie w całokształcie dowodowych i operacyjnych działań organów ścigania oraz w czynnościach sądowych, a także zawiera własne kryminalistyczne badania i metody taktyczne.

Ogólnie psychologia sądowa obejmuje:

- procesy i właściwości psychiczne wywierające wpływ na zeznania świadków i wyjaśnienia podejrzanych;
- wpływ na treść dowodową zeznań i wyjaśnień;
- taktykę przesłuchania oraz późniejszą ocenę zeznań i wyjaśnień
- procesy i właściwości psychiczne podmiotów wykonujących czynności związane z wykorzystaniem rzeczowych źródeł dowodowych oraz podmiotów oceniających materiał dowodowy na etapie wydawania różnych orzeczeń procesowych.
- wykonywanie czynności o charakterze operacyjno-rozpoznawczym.

PSYCHOLOGIA KRYMINALISTYCZNA

Wiadomości z zakresu psychologii mogą być przydatne przy:

- poszukiwaniu osobowych źródeł informacyjnych,
- przesłuchiwaniu pokrzywdzonych różnymi przestępstwami,
- przesłuchiwaniu świadków i podejrzanych,
- eksperymentach i wizji lokalnej,
- okazaniu osób i rzeczy,
- konfrontacji,
- niektórych czynnościach operacyjnych.

Według Brunona Hołysta na psychologię kryminalistyczną składają się:

- Psychologia sprawców przestępstw
  - Psychologia ofiar przestępstw
- Psychologiczna problematyka wykrywalności sprawców przestępstw
  - Psychologiczna problematyka zapobiegania przestępstwom